

MINIMA PROGRAMOWE

W ZAKRESIE :

- języka polskiego**
- historii**
- filozofii**
- "wiedzy o życiu w społeczeństwie"**
- plastyki**
- muzyki**

371.2(073)

3037/b/c

MINIMUM PROGRAMOWE Z JĘZYKA POLSKIEGO

projekt

Nauczanie języka polskiego w szkole tworzy fundament ogólnego rozwoju uczniów, wyposaża ich w umiejętności komunikowania się i uczy poruszania się w symbolicznym świecie wspólnoty kulturowej, tzn:

- kształci sprawności językowe uczniów,
- rozbudza motywację czytania i rozwija umiejętności odbioru literatury, a poprzez nią - rozumienia człowieka,
- przygotowuje uczniów do bycia w kulturze rozumianej podmiotowo i osobowo jako wewnętrzna wartość życia człowieka, a w szczególności wprowadza ich w przestrzeń aksjologiczną kultury.

Przez minimum programowe rozumie się treści wspólne i konieczne dla wszystkich programów nauczania wchodzących do państwowego katalogu programów szkolnych. Treści wspólne i konieczne stanowią "podstawę programową". Termin ten jest równoznaczny z pojęciem "minimum programowe".

Szkoła podstawowa

KLASY IV-VI

1. Zadania

1. Wykształcić i rozwinąć podstawowe umiejętności:
  - słuchania,
  - czytania,
  - pisania,
  - mówienia,
  - działania twórczego,
  - techniki pracy umysłowej.
2. Rozwijać zainteresowania czytelnicze i różne formy uczestnictwa w kulturze.
3. Kształcić świadomość literacką ze szczególnym wykorzystaniem metod opartych na zabawie, przeżyciu i działaniu uczniów.
4. Zainteresować uczniów językiem i zapoznać z elementarnymi kategoriami gramatycznymi wspomagającymi kształcenie poprawności językowej.

5. Wiazać uczniów z ich własnym środowiskiem przyrodniczym i społecznym.

2. Zakres lektury

1. Wybór zróżnicowanych baśni polskich i obcych (między innymi: klasyka gatunku, baśń literacka, baśń z motywami religijnymi, baśń muzyczna, filmowa),
2. Wybrane opowieści biblijne oraz mity i legendy (w opracowaniu dla dzieci).
3. Wybór prozy dla dzieci i młodzieży:
  - powieść podróżniczo-przygodowa,
  - powieść obyczajowa (związana ze środowiskiem szkolnym, grupą rówieśniczą, rodziną),
  - powieść fantastyczno-naukowa,
  - inna odmiana powieści.
4. Wybór wierszy (z przewagą utworów adresowanych do dzieci).
5. Wybrane pieśni i piosenki.
6. Inne teksty kultury (np.: przedstawienia teatralne, filmy, słuchowiska radiowe, programy telewizyjne, obrazy, utwory muzyczne, komiks, reklama).
7. Utwory zaproponowane przez uczniów i nauczyciela.

3. Wiadomości o języku

1. Wyodrębnianie głosek i ich najprostsze podziały.
2. Wyodrębnianie części słowotwórczych i fleksyjnych wyrazów.
3. Odmiana części mowy i omawianie ich funkcji w zdaniu (czasownik, rzeczownik, przymiotnik, liczebnik, zaimek, przysłówki).
4. Rozróżnianie części zdania (orzeczenie, podmiot, określenia).
5. Złożenia współrzędne i podrzędne.

4. Rozwijanie umiejętności

1. W zakresie lektury i techniki czytania:
  - ciche czytanie tekstu ze zrozumieniem i wykonaniem prostych zadań analitycznych;
  - wyraziste, głośne czytanie i wygłaszanie z pamięci utworów z wykorzystaniem intonacji, akcentów uczuciowych i logicznych dla uwydatnienia ich sensu;
  - rozwijanie języka uczniów;
  - odróżnianie zmyślenia (fikcji literackiej) od kłamstwa, odróżnianie prawdy sztuki od prawdy "życiowej" (logicznej);
  - odróżnianie tekstu literackiego od nieliterackiego; wstępne ćwiczenia w rozpoznawaniu tropów poetyckich;
  - wyodrębnianie elementów świata przedstawionego utworów epickich oraz obrazów w liryce;
  - odróżnianie bohatera literackiego od postaci rzeczywistych;

- wyrażanie sensu obrazów literackich oraz dostrzeganie ich charakteru kreacyjnego i symbolicznego;
  - rozpoznawanie wśród tekstów literackich omawianych gatunków;
  - odróżnianie autora i jego biografii od postaci literackich i ich losu oraz wypowiedzi podmiotu mówiącego.
2. W zakresie słuchania:
- uważne słuchanie cudzych wypowiedzi i odpowiednie reagowanie na nie w rozmowie;
  - odbiór słuchowisk radiowych oraz odtwarzanie z wyobraźni przebiegu zdarzeń, ich miejsca i czasu, opisywanie postaci.
3. W zakresie mówienia:
- mówienie poprawne pod względem dykcji, akcentowania i intonacji; ćwiczenia ortofoniczne;
  - aktywne uczestnictwo w rozmowie na tematy związane z życiem środowiska oraz różnymi tekstami kultury;
  - opowiadanie wydarzeń z życia lub z lektury (zwłaszcza baśni i legend).
4. W zakresie pisania:
- wyznaczanie granicy zdania, oddzielanie przecinkiem członów składniowych;
  - budowanie wypowiedzi (zdań i równoważników zdania) oznajmujących, pytających i rozkazujących - zgodnie z intencją i okolicznościami wypowiedzi;
  - rozwijanie zdań nierozwiniętych ze świadomym użyciem wyrazów określających w odpowiednich formach fleksyjnych;
  - celowe przekształcanie zdań pojedynczych w złożone i konstrukcji współrzędnych w zdania złożone podrzędnie;
  - stosowanie zasad ortograficznych oraz kształcenie nawyków ortograficznych;
  - umiejętności skomponowania i zredagowania dłuższych wypowiedzi w formach opowiadania, opisu rzeczy, osób, krajobrazu i zjawisk, streszczenia i sprawozdania;
  - umiejętność zredagowania potrzebnych pism użytkowych, listu, zaproszenia, telegramu itp;
  - prowadzenie notatek i tworzenie planów wypowiedzi pod kierunkiem nauczyciela.
5. W zakresie działań twórczych:
- dokonywanie różnego rodzaju przekładów intersemiotycznych (z tekstu pisanego na inne systemy znaków lub odwrotnie);
  - tworzenie swobodnych tekstów;
  - udział w teatralizacji utworów (inscenizacje i gry dramatyczne).
6. W zakresie techniki pracy umysłowej:
- korzystanie z podręczników i książek, czerpanie informacji o ich treściach z tytułów książki i rozdziałów, przeglądu akapitów, skorowidzów itp;
  - korzystanie ze słowników i encyklopedii;

- znajomość biblioteki szkolnej i umiejętność korzystania z katalogów

5. Postawy

- ocenianie prawdziwości wypowiedzi osób z otoczenia ucznia i postaci literackich;
- dochodzenie poprzez kontakty językowe (rozmowy) do ugody, prawdy i dobra w życiu i w literaturze;
- rozróżnienie postaci i sytuacji fabularnych jako nośników wartości pozytywnych i negatywnych;
- próby oceny utworów według kryteriów ludycznych, poznawczych i estetycznych;
- ocena estetyczna i moralna wulgaryzmów i złorzeczeń w języku.

KLASY VII-VIII

1. Zadania

1. Utrwalac i doskonalic umiejetności:
  - sluchania,
  - czytania,
  - pisania,
  - mowienia,
  - dzialania tworczonego,
  - techniki pracy umyslowej.
2. Rozwijac zainteresowanie jezykiem jako narzedziem porozumiewania sie spolecznego oraz jako tworzywem dzieł literackich.
3. Ujawniac i doskonalic motywacje czytania i uczestnictwa w kulturze.
4. Kształcic świadomość literacką; wzbogacac zespól pojęć o literaturze, wykorzystujac metody oparte na przeżyciu, dzialaniu uczniow i analizie utworow.
5. Wprowadzic uczniow za posrednictwem dzieł literatury dawnej i wspolczesnej oraz innych dzieł sztuki w kontakt z tradycja literacka i kulturowa.
6. Wykorzystywac omawianie utworow do wzbogacania wiedzy uczniow o czlowieku, jego reakcjach, zachowaniach i swiecie wartosci.
7. Wiazac uczniow ze sredowiskiem szkoly i regionem, ulatwiac im kontakty z roznymi instytucjami kultury i zycia spolecznego.

2. Zakres lektury:

- Jan Kochanowski - fraszki (wybór),
- Ignacy Krasicki - bajki (wybór),
- Adam Mickiewicz - *Pan Tadeusz* (fragmenty),
- Aleksander Fredro - *Zemsta*,
- Henryk Sienkiewicz - jedna z powiesci historycznych,
- Stefan Żeromski - *Szybyłowe prace* lub *Wierna rzeka*,

- Aleksander Kamiński - *Kamienie na szaniec*,
- wybór wierszy romantycznych,
- wybór polskiej klasyki nowelistycznej (przynajmniej jeden z utworów pozytywizmu),
- wybór poezji XX wieku,
- wybrane utwory z klasyki literatury światowej (Antoine Saint-Exupéry - *Mały Książę* lub inne),
- wybrane powieści dla młodzieży autorów polskich i obcych,
- wybrane utwory z popularnego obiegu literatury,
- przykład literatury typu pamiętnik, dziennik, reportaż
- utwory zaproponowane przez uczniów i nauczyciela,
- inne teksty kultury (np. przedstawienia teatralne, filmy, słuchowiska radiowe, telewizyjne, obrazy, utwory muzyczne).

3. Wiadomości o języku.

1. Głoska:

- upodobnienia pod względem dźwięczności i uproszczenia grup spółgłoskowych w wymowie - ich związek z pisownią;
- fonetyka polska a fonetyka języka obcego, którego uczą się uczniowie.

2. Wyraz:

- rodzina wyrazów;
- neologizmy i archaizmy - ich funkcje w literaturze;
- zapożyczenia;
- skróty i skrótowce;
- funkcje przyminka, spójnika, partykuły, wykrzyknika w zdaniu;
- uzupełnienie wiadomości o czasowniku (imiesłowy i strony) oraz rzeczowniku (nieregularna forma odmiany).

3. Wypowiedzenie:

- przydawka jako określenie rzeczownika;
- dopełnienie i okolicznik jako określenie czasownika;
- znaki interpunkcyjne, ich funkcje i wartości;
- głównie składniowy charakter interpunkcji polskiej.

4. Wypowiedź:

- sposoby zapewniania spójności tekstu w różnych formach wypowiedzi;
- sygnały początku i końca, zasady segmentacji różnych form wypowiedzi,
- akapit.

4. Rozwijanie umiejętności

W klasach VII, VIII należy kontynuować rozwijanie umiejętności wymienionych w części odnoszącej się do klas IV - VI, a ponadto:

1. W zakresie kształcenia literackiego i kulturalnego:

- porównywanie literatury z innymi dziełami sztuki (np. filmem, teatrem, programem TV), kształtowanie umiejętności obcowania

z nimi, o ile to możliwe, w bezpośrednim kontakcie;

- dostrzeganie i odczytywanie nawiązań do poznanych utworów i kultur: mitu, literatury antycznej, Biblii, innych utworów literackich (baśni);
- analizowanie nieskomplikowanego utworu literackiego, przy użyciu pojęć poetyki opisowej czy stylistyki;
- opisywanie - poprzez odwołanie się do poznanych lektur - obyczajów naszych przodków, polskich tradycji walki o wolność, tradycji pracy społecznej w literaturze XIX i XX wieku; powiązanie utworów z historią;
- odczytywanie utworu literackiego jako wyrazu światopoglądu i systemu wartości autora;
- uczestnictwo w różnych formach teatralnych oraz innych ćwiczeniach twórczej aktywności.

2. W zakresie kształcenia językowego:

a) związane z głosem i jej zapisem:

- wymawianie uproszczone grup spółgłoskowych i ich zapis,
- likwidowanie zakłóceń w porozumiewaniu się powodowanych bliskością artykulacyjną głosek i ich niestaranną wymową,
- akcentowanie wyrazów złożonych i obcych;

b) związane z wyrazem i jego zapisem:

- bogacenie słownictwa w związku z potrzebami życiowymi i lekturą,
- celowe i poprawne stosowanie poznanych części mowy,
- pisownia skrótów i skrótowców;

c) związane z wypowiedzeniem i jego zapisem:

- celowe i poprawne przekształcanie składni wypowiedzeń pojedynczych (np. ze strony biernej na czynną), wypowiedzeń z przydawką, dopełnieniem i okolicznikiem na odpowiednie wypowiedzenia złożone podrzędnie,
- celowe i poprawne używanie imiesłówów w wypowiedzeniu złożonym,
- pisownia imiesłówów,
- posługiwanie się wypowiedzeniami złożonymi współrzędnie z poprawnym użyciem spójników i przecinków;

d) związane z wypowiedzią (tekstem):

- umiejętność skomponowania i zredagowania dłuższych wypowiedzi w formach: charakterystyki, opisu dzieła sztuki, opisu sytuacji, dialogu, głosu w dyskusji, rozprawki, swobodnej wypowiedzi na zadany temat,
- redagowanie potrzebnych pism użytkowych: zaproszenia oficjalnego, listu oficjalnego, życiorysu, podania,
- wzbogacanie form prowadzenia notatek, sporządzanie planów dekompozycyjnych i twórczych.

3. Związane z samokształceniem:

- czytanie ze zrozumieniem tekstów popularnonaukowych,
- sporządzanie skróconego opisu bibliograficznego.

Nadto:

Eliminowanie błędów rozpoznanych w danym zespole uczniów (błędy ortograficzne, ortofoniczne, leksykalne i frazeologiczne, składniowe i interpunkcyjne, logiczne).

5. Postawy

Jak w klasach IV - VI, a ponadto:

- poszukiwanie wartości wyższych: etycznych, duchowych, estetycznych;
- tolerancja i życzliwa otwartość na problemy drugiego człowieka;
- szacunek dla pracy fizycznej, umysłowej i trudu artysty;
- krytycyzm w interpretacji faktów życiowych i dzieł sztuki;
- odpowiedzialność za słowo:
  - zasada prawdy i dylematy mówienia prawdy w życiu i utworach literackich,
  - odpowiedzialność za przekazywanie informacji i formułowane opinie.

Szkoła ponadpodstawowa

1. Zadania

1. Utrwalać i doskonalić umiejętności mówienia, czytania i pisania decydujące o prawidłowych kontaktach społecznych i powodzeniu szkolnym; szczególnie rozwijać technikę samokształcenia, uczenia się z podręczników oraz korzystania z tekstów popularnonaukowych i publicystycznych.
2. Uczyć czytania i rozumienia utworów w ich macierzystym kontekście historycznym i obyczajowym oraz w związku z osobami ich twórców.
3. Wzbogacać w toku lektury dzieł wiedzę uczniów o człowieku w jego wymiarach psychologicznym i społecznym, kierować ich uwagę w stronę refleksji egzystencjalnej i wprowadzać w świat wartości.
4. Uczyć odkrywania własnego rodowodu i tożsamości kulturowej.
5. Kształtować umiejętność obcowania ze sztuką (teatr, film, malarstwo, muzyka...)
6. Uczyć krytycznego odbioru przekazów radiowych, telewizyjnych i prasowych.

W ZAKRESIE POSZERZONYM

1. Uczyć interpretowania utworów w kontekście historyczno-literackim, kulturowym i filozoficznym.
2. Wprowadzać w rozumienie tradycji jako współczynnika kultury współczesnej.
3. Kształtować rozumienie języka sztuki, zwłaszcza teatru, filmu, radia.

2. Zakres lektury w szkołach ponadpodstawowych (klasy I-III)

A - Literatura powszechna

- *Biblia* (fragmenty),
- *Mitologia* (wybór),
- Homer - *Iliada* (fragmenty),
- Sofokles - *Antygona*,
- *Pieśń o Rolandzie* (fragmenty),
- W. Szekspir - wybrany dramat,
- Moliere - wybrana komedia,
- D. Diderot - *Kubuś Fatalista i jego pan* (*),
- wybrana europejska powieść realistyczna XIX w.,
- wybrany utwór J. Conrada,
- M. Bułhakow - *Mistrz i Małgorzata* (*),
- F. Kafka - *Proces* (*),
- G. Orwell - *Rok 1984* (*),
- inna powieść XX w.

B - Literatura polska

- *Bogurodzica*,
- J. Kochanowski - pieśni i treny (wybór),
- poezja baroku (wybór)
- I. Krasicki - satyry (wybór), *Monachomachia* (fragmenty),
- A. Mickiewicz - *Dziady cz. III* (*), *Pan Tadeusz*
- wybór poezji romantycznej, w tym: Mickiewicza, Słowackiego, Norwida,
- B. Prus - *Lalka*,
- wybrana powieść historyczna B. Prusa lub H. Sienkiewicza,
- wybór poezji młodopolskiej,
- S. Wyspiański - *Wesele*,
- S. Żeromski - *Przedwiośnie*,
- W. Gombrowicz - *Ferdydurke* (*),
- T. Borowski - opowiadania,
- G. Herling-Grudziński - *Inny Świat* (*),
- wybór poezji polskiej XX wieku, w tym Leśmiana, Przybosa, Miłosza, Herberta,
- wybrany dramat współczesny,
- wybrany utwór z popularnego obiegu literatury,
- wybrany utwór z literatury dokumentalnej (reportaż, dziennik, pamiętnik),
- wybrane utwory współczesne z poezji i prozy nawiązujące do tradycji (kontynuacje i nawiązania),
- utwory zaproponowane przez młodzież i nauczyciela (co najmniej dwa w roku szkolnym),
- inne teksty kultury (spektakle teatralne, filmy, utwory muzyczne, obrazy...)

(*) - dopuszcza się możliwość lektury we fragmentach.

3. Umiejętności w zakresie kształcenia literackiego i kulturalnego:

PROGRAM POWSZECHNY

1. Wymiar instrumentalny kształcenia literacko-kulturalnego:

- wyraziste czytanie ze zrozumieniem sensu, z troską o estetykę czytania, właściwą dykcję, akcent, intonację, itd,
- recytacja z pamięci wybranych tekstów (np. fragmentów z *Pana Tadeusza*),
- wykonywanie prostych ćwiczeń lekturowych (streszczenie, opowiadanie, opis wyglądu świata przedstawionego, charakterystyka postaci, sprawozdanie z lektury (filmu, teatru) wraz z oceną,
- rozumienie tekstów o różnym stopniu komplikacji, np. różnych funkcji językowych w tekście; odbiór znaczeń metaforycznych, rozpoznawanie aluzji literackich, znaków biblijnych, antycznych i innych znaków kulturowych,
- czytanie, odbiór i przekład pozajęzykowych kodów, np. ikonicznych, dźwiękowych, filmowych, teatralnych i innych; porównywanie różnych dzieł sztuki, np. obrazu plastycznego i poezji; poezji i muzyki; dramatu i teatru,
- wypowiadanie się w formach pisemnych na temat doświadczeń czytelniczych i estetycznych.

2. Wymiar historyczny:

- rozpoznawanie stylów w sztuce (romański, gotycki, renesansowy...),
- wyjaśnianie powiązań omawianych w szkole utworów z historią Polski (Europy),
- porównywanie utworów literackich (z różnych epok) o podobnych motywach,
- dostrzeganie i omawianie wartości charakterystycznych dla różnych epok,
- ocenianie obyczajów naszych przodków na podstawie poznanych utworów literackich w świetle konwencji epoki i w kontekście osobistym czytelnika,
- rozpoznawanie przybliżonego czasu powstania utworów na podstawie obrazu kultury materialnej, obyczaju, konwencji, stylu i języka.

3. Wymiar aksjologiczno-egzystencjalny:

- rozpoznawanie w dziełach literackich i w życiu wartości uniwersalnych,
- wskazywanie w literaturze i sztuce wartości aprobowanych przez siebie,
- współtworzenie wartości w kontaktach z innymi ludźmi.

W ZAKRESIE POSZERZONYM

- rozumienie podstawowych (wyselekcjonowanych) pojęć z poetyki historycznej (w powiązaniu z omawianymi utworami),
- wskazywanie i opis charakterystycznych dla danej epoki cech języka i stylu czytanych utworów,

- określanie związków utworu ze sztuką, kulturą i filozofią epoki,
- interpretowanie poznanych utworów w konwencjach gatunkowych i w konwencjach prądów artystycznych epoki,
- rozpoznawanie znaków obecności tradycji (np. mitycznej, biblijnej, chrześcijańskiej, staropolskiej) w kulturze współczesnej - w literaturze, filmie, teatrze,
- syntetyzowanie poznanego materiału.

4. Zakres wiadomości o języku

Powtórzenie i usystematyzowanie wiedzy o języku ze szkoły podstawowej oraz:

1. Wyraz i jego znaczenie, zależność znaczeń od kontekstów; związki frazeologiczne. Stylistyczne właściwości różnych składników języka.
2. Składnia wypowiedzi złożonych, wieloczłonowych. Mowa zależna i niezależna.
3. Spójność znaczeniowa tekstu. Kompozycja wypowiedzi.
4. Komunikacja. Akt mowy. Tekst i jego funkcje. Zależność znaczenia wypowiedzi od sytuacji.
5. Zróżnicowanie języka polskiego. Odmiana mówiona i pisana. Odmiany środowiskowe i terytorialne. Poprawność językowa a gwary. Kryteria poprawności językowej - zwyczaj językowy a norma.

5. Umiejętności językowe

1. Wypowiadanie się zdaniami złożonymi o różnej strukturze zdaniowej i różnej długości - zależnie od celu semantycznego i stylistycznego. Wykorzystywanie konstrukcji imiesłowowych, równoważników zdań, wypowiedzi eliptycznych, powtórzeń. Skracanie i wydłużanie wypowiedzi.
2. Posługiwanie się celowe mową niezależną i zależną.
3. Wypowiadanie się w dwu zasadniczych odmianach stylowych polszczyzny - mówionej i pisanej. "Mówienie" w pisaniu i "pisanie" w mówieniu.
4. Dostosowywanie stylistycznych środków do celów i okoliczności. Zabawy językowe w stylizację, np. w przekładaniu tekstu ze stylu na inny styl, parodiowaniu, ironizowaniu, itp.
5. Ćwiczenia w poprawianiu kompozycji wypracowań, artykułów prasowych, itp. Budowanie wypowiedzi służących informowaniu, uzasadnianiu sądów, ocenianiu, wyrażaniu uczuć, perswazji, itp.
6. Poprawianie tekstu dla ulepszenia jego komunikatywności.
7. Wykorzystywanie (także zapobieganie ujemnym skutkom) wieloznaczności wyrazów i wypowiedzi. Uściślanie sensu wypowiedzi przez zmianę wyrazów, zmianę sformułowań (np. składni), dookreślenie sytuacji. Posługiwanie się cytatem. Zapobieganie skutkom wyrwania wypowiedzi z kontekstu (np. cytatu). Odróżnianie regionalizmów od niechlujności wypowiedzi. Unikanie sformułowań banalnych, frazesów, sloganów, itd.

8. Korzystanie ze słowników i kompendiów w związku z czytaniem i redagowaniem tekstów. Ćwiczenia w notowaniu, konspektowaniu, sporządzaniu bibliografii.

Nadto:

Eliminowanie różnych błędów w mówieniu i pisaniu, rozpoznanych w danym zespole (klasie).

6. Postawy

Jak w szkole podstawowej, a ponadto:

- otwarcie się na literaturę i sztukę, próby samodzielnego uczestnictwa w życiu kulturalnym;
- chęć pracy nad sobą, samokształcenia i poszerzania doświadczeń czytelniczych;
- dostrzeganie dobrych i złych cech w postawach narodowych; duma z własnej kultury i tradycji, ale i krytyczna ocena wad narodowych;
- tolerancja i życzliwość w stosunku do ludzi "innych" - poszanowanie ich odrębności kulturowej, narodowej, religijnej, obyczajowej;
- kultywowanie wartości kultury europejskiej (śródziemnomorskiej, chrześcijańskiej), poczucie tożsamości i związku z tą kulturą,
- etyka mówienia; mówienie jako świadome dążenie do wypowiedzi udanej, współdziałanie rozmówców w dialogu, mówienie od siebie i swoim językiem, unikanie niedozwolonej manipulacji słowem. Cenzura i dylematy słowa bez cenzury.

Posiedzenie zespołu opracowującego minimum programowe w zakresie języka polskiego

Protokół ustaleń

1. Opracowano projekt minimum programowego w zakresie języka polskiego (załącznik).
2. W toku dyskusji stwierdzono, że w programie kształcenia ogólnego powinien istnieć taki układ materiału poszczególnych przedmiotów, aby uczniowie dostrzegli różne sposoby poznania (filozoficzny, naukowy, potoczny, religijno-mityczny i artystyczny) i umieli je integrować. Wynika stąd konieczność korelacji treści różnych przedmiotów.
3. Stwierdzono konieczność zaplanowania co najmniej 4 godzin dla języka polskiego w każdej klasie szkoły ponadpodstawowej.
4. Zespół nie opracował działu wiedzy o literaturze, przyjmując założenie, że jest to zadanie dla autora konkretnych programów.
5. Uznano za niezbędne podkreślić, że *minimum programowe* nie jest programem, ani nie określa zakresu wymagań stawianych uczniom.
6. W opinii p. Piotra Groblińskiego projekt w zbyt dużym stopniu ogranicza swobodę autorów programów.
7. Zespół koncentrował uwagę na stworzeniu ogólnych ram treści kształcenia polonistycznego ograniczających nadmiar materiału. Nie było zamiarem zespołu rozstrzyganie kwestii szczegółowych. Zespół spodziewa się dalszej dyskusji nad projektem i liczy na jej konstruktywny charakter.
8. W posiedzeniu wzięli udział:
  1. Prof. dr hab. Bożena Chrzastowska
  2. Mgr Wanda Dubiel
  3. Mgr Piotr Grobliński
  4. Mgr Ewa Hanas
  5. Mgr Mirosława Konys
  6. Mgr Ewa Koziół
  7. Mgr Elżbieta Olinkiewicz
  8. Dr Tadeusz Patrzalek
  9. Prof. dr hab. Zenon Uryga
  10. Dr Stanisław Sławiński - *Przewodniczący*
  11. Mgr Urszula Martynowicz - *Biuro ds. Reformy Szkolnej*
  12. Mgr Anna Zbiegniewska - *Sekretarz*

MINIMUM PROGRAMOWE W ZAKRESIE HISTORII

projekt

ZAŁOŻENIA OGÓLNE

Historia w programie kształcenia ogólnego ma współtworzyć intelektualną podstawę budowania poglądu na świat. Służy temu zapoznanie uczniów z dziejami państwa, społeczeństwa i narodu polskiego wzbogaconymi o elementy historii powszechnej.

Kontakt z wiedzą historyczną powinien rozwijać w uczniach postawy: poszanowania dorobku ludzkości w zakresie kultury i cywilizacji, łączności z dziedzictwem poprzednich pokoleń, a także poszanowania dla innych kultur i narodów, zwłaszcza tych, które współtworzyły kulturę polską.

Osią orientującą wybór treści powinno być życie człowieka ujęte w rytmie egzystencji od urodzenia do śmierci oraz pór roku określających jego bytowanie codzienne; praca i jej owoce, odpoczynek i świętowanie, trud i radość życia, które znajdują swoje odbicie w różnych formach ludzkiej twórczości.

Ważkimi ideami spajającymi programy nauczania historii w szkole ma być ukazanie kulturotwórczej roli religii, a zwłaszcza chrześcijaństwa w dziejach oraz tradycja demokracji przedstawicielskich w Polsce i w świecie rozpatrywana na tle innych systemów politycznych.

W szkolnych programach nauczania historii nie może zabraknąć wątków biograficznych przybliżających uczniom omawianą epokę oraz ukazujących im wzorce określonych postaw.

Szkolne nauczanie historii musi również kształtować umiejętności i nawyki niezbędne do samodzielnego rozszerzania swojej wiedzy historycznej i motywować do czynnego uczestnictwa w życiu kulturalnym.

Skutkiem takiego poznawania historii ma być kształtowanie się postaw patriotycznych i obywatelskich, których wyrazem jest świadome uczestnictwo w życiu publicznym.

Założeniem ogólnym przy konstruowaniu programów dla szkoły podstawowej winno być ukazanie dziejów państwa i narodu polskiego w powiązaniu z wybranymi zagadnieniami z historii powszechnej. Natomiast w szkole ponadpodstawowej związki te powinny być bardziej uwydatnione i pogłębione.

Szkoła podstawowa

KLASA IV

Wybór treści, umiejętności i środków dydaktycznych.

I. Nasza miejscowość dziś i dawniej

1. Dzieje mojej miejscowości i okolicy.
2. Ludzie z mojej miejscowości i okolicy.
3. Zabytki w mojej miejscowości i okolicy.

II. Życie codzienne w przeszłości na ziemiach polskich - różnicowanie się warunków życia na wsi i w mieście.

III. Wybrane obrazy z dziejów Polski.

1. Chrzest Polski /Drzwi gnieźnieńskie/.
2. Koronacja Bolesława Chrobrego. /Drzwi gnieźnieńskie/.
3. W średniowiecznej szkole.
4. Hejnał z Wieży Mariackiej /Kraków, Wawel - zwiedzanie lub środki obrazowe. Legenda o łajkoniku/.
5. Kazimierz Wielki /Zamki - zwiedzanie lub środki obrazowe/
6. Ołtarz Wita Stwosza /A. Domańska - Historia żółtej cizemki (fragmenty)/
7. Bitwa pod Grunwaldem /Obraz Jana Matejki/.
8. Mikołaj Kopernik /Obraz Jana Matejki/.
9. Żuraw gdański /Żuraw gdański/.
10. Szlachta polska na sejmie (XVI w.)
11. Obrona Częstochowy /H. Sienkiewicz - Potop (fragmenty)/.
12. Śluby lwowskie Jana Kazimierza /Obraz Jana Matejki/.
13. Jan III Sobieski pod Wiedniem /Obraz Jana Matejki/.
14. Sejm Wielki /Obraz Jana Matejki. Zamek Królewski - zwiedzanie lub środki obrazowe/.
15. Obiad czwartkowy u króla Stanisława Augusta /Łazienki Królewskie - zwiedzanie lub środki obrazowe/.
16. Kościuszko pod Racławicami /Panorama Racławicka - zwiedzanie lub ilustracja/.
17. Fortepian Chopina.
18. Wóz Drzymały.
19. Józef Piłsudski /Pieśń legionowa - My, Pierwsza Brygada/.
20. Zaślubiny Polski z morzem.
21. Westerplatte /K.I. Gałczyński - Pieśń o żołnierzach z Westerplatte/.
22. Polska Walcząca.
23. Jan Paweł II.
24. "Solidarność".

Przy układaniu programu należy dokonać wyboru obrazów spośród przedstawionych wyżej przykładów ewentualnie uzupełniając go własnymi propozycjami. Wymienione środki dydaktyczne muszą być włączone do każdego programu nauczania.

IV. Głównym celem wprowadzania obrazów historycznych do programu historii w klasie IV jest wywoływanie przeżyć i wstępne kształtowanie elementarnych wyobrażeń historycznych. Obrazy wprowadzane do programu mają także stanowić okazję do ćwiczenia przez uczniów umiejętności: spostrzegania, opisywania i opowiadania na podstawie krótkiego tekstu, ilustracji, filmu...

KLASA V-VIII

Przy układaniu programów należy przestrzegać zasady, że określone epoki historyczne nie mogą być dzielone, to znaczy przenoszone częściowo do następnych klas. Nie wyklucza to możliwości włączania do programu wybranych problemów rozpatrywanych przekrojowo. Tematy przekrojowe powinny kończyć kurs historii w szkole podstawowej.

Wybór treści, umiejętności i środków dydaktycznych

I. Prehistoria (Archeologia).

1. Peleolit /Ekspонат archeologiczny/
  - rola ognia
  - sposoby zdobywania pożywienia
2. Przełom neolityczny /Ekspонат archeologiczny/
  - istota przełomu
3. Epoki metali (brąz, żelazo)
  - postęp przez udoskonalenie narzędzi pracy
4. Ślady osadnictwa na ziemiach polskich (Biskupin) /Obraz dydaktyczny lub model osady/.

II. Starożytność.

1. Cywilizacja nadzrecza - na przykładzie Egiptu /Mapa fizyczna Basen Morza Śródziemnego, ilustracje/.
2. Palestyna starożytna - rola języka i religii w organizacji państwa i życia narodu /Biblia, fragmenty Pięcioksiągu, mapa j.w./
3. Grecja starożytna - życie codzienne - demokracja - religia - dziedzictwo cywilizacyjne /Mapa j.w., środki obrazowe, Mitologia - fragmenty/.
4. Rzym starożytny - życie codzienne - rozwój terytorialny - organizacja państwa - religie - dziedzictwo cywilizacyjne /Mapa j.w., środki obrazowe/.
5. Ślady oddziaływania cywilizacji starożytnych na ziemiach polskich - szlak bursztynowy /Eksponaty muzealne, ilustracje/.

III. Średniowiecze

1. Europa średniowieczna po upadku Cesarstwa Rzymskiego
  - Bizancjum; rola języka greckiego /Ilustracja - konv/.
  - Monarchia karolińska; organizacja i rozpad państwa, rola łaciny w Europie chrześcijańskiej /Mapa/
  - Arabowie;
  - Mahomet /Meczet/.
  - Europa środkowowschodnia; Słowianie, Cyryl i Metody /Mapa/
2. Geneza Państwa Polskiego /Mapa, podanie/
- Wiślanie, Polanie
3. Polska Piastów /Mapa, fragmenty kronik Galla Anonima, fragmenty Żywotów Świętych, poczet królów polskich/
- Chrzest, Zjazd gnieźnieński, Pierwsza koronacja, Testament Bolesława Krzywoustego i jego skutki, Zjednoczenie Polski
4. Geneza Unii Polsko-Litewskiej /Mapa/
5. Polska za pierwszych Jagiellonów /Mapa, Malbork - ilustracje, fragmenty kronik Jana Długosza/
- Konflikt polsko-krzyżacki, geneza Sejmu
6. Wybrane zagadnienia z historii powszechnej, wiążące się bezpośrednio z dziejami Polski (według koncepcji programisty)

IV. Czasy nowożytne (do 1795)

1. Polska w czasach ostatnich Jagiellonów
  - dwór królewski /Wawel, arras, środki obrazowe/
  - Unia Lubelska /Mapa historyczna, obraz Jana Matejki/
  - główne prądy reformacyjne
2. Polska w okresie królów elekcyjnych
  - wolna elekcja /Canaletto, Elekcja króla Stanisława na polach Woli/
  - przeniesienie siedziby dworu królewskiego /Kolumna Zygmunta/
  - przemiany w parlamentaryzmie /Sala sejmowa, opracowanie scenariusza obrad/
  - Jan Zamoyski, Stefan Czarnecki, Jan III Sobieski /Środki obrazowe, ilustracja fragmentu pamiętnika z epoki/
3. Walka o naprawę państwa i upadek I Rzeczypospolitej
  - stronnictwa w Sejmie Czteroletnim /Preambuła Konstytucji 3 Maja, Hymn Szkoły Rycerskiej Święta miłości kochanej ojczyzny/
  - Stanisław August /Warszawa klasycystyczna - ilustracje/
  - Powstanie Kościuszkowskie /Mapa historyczna/
4. Wybrane zagadnienia z historii powszechnej, wiążące się bezpośrednio z dziejami Polski (według koncepcji programisty)

V. Okres zaborów

1. Polacy w okresie wojen napoleońskich
  - legiony Dąbrowskiego /Mazurek Dąbrowskiego/
  - ks. Józef Poniatowski
  - Stanisław Staszic
2. Ziemie polskie i Polacy 1815-1864
  - Powstanie Listopadowe /Malarstwo historyczne/
  - Powstanie Styczniowe /Malarstwo historyczne. A. Mickiewicz. Reduta Ordona/
  - ks. Adam J. Czartoryski
  - Romuald Traugutt
  - Fryderyk Chopin /Etiuda Rewolucyjna/
  - Józef Bem
3. Ziemie polskie i Polacy 1864-1918
  - obrona polskości /Ilustracja wybranym fragmentem tekstu literackiego/
  - programy walki o niepodległość
  - przemiany gospodarcze i ich społeczne skutki /Wybrane zabytki kultury materialnej/
  - Polskie Siły Zbrojne w I Wojnie Światowej
  - Józef Piłsudski, Roman Dmowski /Portrety/
  - odzyskanie niepodległości
4. Wybrane zagadnienia z historii powszechnej, wiążące się bezpośrednio z dziejami Polski i Polaków.

VI. II Rzeczpospolita na tle europejskim /Mapy historyczne, egzemplarze prasy polskiej/

- Cud nad Wisłą
- Konstytucja marcowa /Fragmenty tekstu konstytucji/
- Grób Nieznanego Żołnierza w Warszawie /Środki obrazowe/
- miasta uniwersyteckie w II Rzeczypospolitej /Środki obrazowe/
- przewrót majowy
- konstytucja kwietniowa /Fragmenty tekstu konstytucji/
- wybrane zagadnienia z historii powszechnej, wiążące się z historią Polski i Polaków (według uznania autora programu)
- geneza II wojny światowej /Przemówienie Józefa Becka w sejmie z 5 maja 1939 r. Tekst paktu Ribentropp-Mołotow/
- Wolne miasto Gdańsk
- postaci:
  - a) Ignacy Daszyński
  - b) Władysław Grabski
  - c) Wojciech Korfanty
  - d) Eugeniusz Kwiatkowski
  - e) Ignacy Jan Paderewski
  - f) Wincenty Witos

VII. II Wojna Światowa

1. Wrzesień 1939 /Mapa. środki obrazowe. egzemplarze prasy podziemnej. przemówienie Starzyńskiego/
2. Prawne podstawy ciągłości Władz Państwa Polskiego /Odnosny artykuł konstytucji/
3. Okupacja niemiecka i sowiecka ziem polskich
4. Eksterminacja ludności ziem polskich
5. Polskie Państwo Podziemne
6. Powstanie Warszawskie /Wybrane pieśni powstańcze/
7. Polskie siły zbrojne w II Wojnie Światowej /Czerwone maki na Monte Cassino/
8. Polska jako uczestnik koalicji antyhitlerowskiej /Dokumenty. uchwały z Teheranu i Jałty/

VIII. Świat i Polska po 1945 roku (wybrane zagadnienia) /Wydarzenia w świetle relacji współczesnych; prasa. wybór tekstów. wybór kronik filmowych/

1. Nowy układ granic i sił.
2. Ekspansja imperium sowieckiego; łamanie ustaleń jałtańskich i poczdamskich.
3. Stopniowe narastanie kryzysów polityczno-społeczno-ekonomicznych w Polsce powojennej.
4. Wybrane zagadnienia z historii powszechnej, wiążące się z historią Polski i Polaków (według uznania programu).

Uwaga: układając program do części VIII, autorzy winni uwzględnić następujące wydarzenia i postaci:

- wydarzenia:

ŚWIAT

ONZ, "zimna wojna", plan Marschalla, główne rejony konfliktów, mur berliński, Układ Warszawski, II Sobór Watykański, wzrost ekspansji ZSRR i jej załamanie (na wybranych przykładach), druga rewolucja naukowo-techniczna w świecie kapitalistycznym i jej wpływ na układy polityczne, znaczenie wyboru Jana Pawła II, przełom w roku 1989.

POLSKA

wybory 1947 r., gospodarka planowa, stalinizacja kraju, wydarzenia lat 1956, 1968, 1970, 1976, 1980-1989.

- postaci:

- a) Stanisław Mikołajczyk
- b) Edward Raczyński
- c) Stefan Wyszyński
- d) Władysław Gomułka
- e) Jan Paweł II
- f) Lech Wałęsa

Szkoła ponadpodstawowa nie kończąca się maturą (program powszechny)

KLASY I - III

Przyjmujemy zasadę podziału historii na epoki z uwzględnieniem ciągów problemowych w ich ramach.

1. Kształtowanie się kultury i najdawniejsze dzieje Słowian oraz ich celtyckich i germańskich sąsiadów. Pradzieje ziem polskich /Środki obrazowe, mitologie Słowian, Celtów i Germanów (fragmenty do wyboru). Wykorzystanie zbiorów muzealnych lub zbiorów w odpowiednich wydziałach uniwersyteckich/.
2. Spuścizna cywilizacyjna, kulturalna i polityczna antyku (osiągnięcia gospodarcze i techniczne, porównawczo formy ustrojowe, społeczeństwa, dorobek kulturalny /Mitologia Greków i Rzymian, monografie życia codziennego, literatura popularnonaukowa, teksty źródłowe, środki obrazowe, np. albumy i ilustracje/.
3. Cywilizacje i kręgi kultury oraz życie polityczne i religijne w średniowieczu (formy ustrojowe od państwa patrymonialnego do monarchii stanowej, geneza i struktura społeczeństwa średniowiecznego, etos rycerski i mieszczański) /Środki obrazowe, teksty źródłowe/.
4. Polska i Polacy w średniowiecznej Europie (geneza państwa, ustrój - od państwa plemiennego do początków monarchii stanowej, przemiany terytorialne państwa Piastów, gospodarka i społeczeństwo, procesy osadnicze, kulturotwórcza rola chrześcijaństwa) /Mapy, atlasy historyczne. Konieczny wybór tekstów źródłowych i literatura do wyboru/.
5. Odrodzenie jako epoka w kulturze i życiu codziennym w Europie i w Polsce (nowe tendencje u schyłku średniowiecza - początki badań przyrodniczych, rozszerzanie się horyzontu geograficznego, pierwsze utwory w języku narodowym. Odrodzenie włoskie i jego wpływ na Europę. Renesans w Polsce. Wielkie odkrycia geograficzne i ich wpływ na przemiany w życiu Europejczyków) i ludów pozaeuropejskich /Mapa, atlasy historyczne, globus, środki obrazowe. Wycieczka - poznanie zabytków architektury i sztuki z wykorzystaniem możliwości lokalnych. Źródła i literatura do wyboru/.
6. Chrześcijaństwo i jego przemiany od XI do XVII wieku (wielka schizma wschodnia, walka między cesarstwem a papieżem, wyprawy krzyżowe, schizma zachodnia, reforma protestancka i katolicka, tolerancja religijna w Polsce) /Mapa, atlasy historyczne, teksty źródłowe dotyczące uchwał soborów w Konstancji i Trydencie, uchwała konfederacji warszawskiej 1573. Literatura do wyboru. Wykorzystanie możliwości regionalnych - kościoły pokoju, barokowa architektura kościelna/.

TEMATY PRZEKROJOWE I PODSUMOWUJĄCE (DO REALIZACJI W OSTATNIM PÓŁROCZU VIII KLASY)

NOTATKI

1. Życie codzienne na przestrzeni dziejów (pracowity dzień powszedni i święto niegdyś a dziś).
2. Mała ojczyzna - historia i kultura regionu.
3. Sposoby umacniania państwa polskiego na przestrzeni dziejów.
4. Funkcjonowanie ciał przedstawicielskich w strukturze państwa na przestrzeni dziejów.
5. Bić się czy nie bić - wojny i powstania narodowe na ziemiach polskich.
6. Zmiany granic państwa polskiego od X wieku do końca II wojny światowej.
7. Stosunki Polski z sąsiadami:
  - a) Polacy w historii innych narodów,
  - b) cudzoziemcy w historii narodu polskiego,
  - c) mniejszości narodowe na ziemiach polskich i mniejszości polskie w innych państwach,
8. Dziedzictwo kultury światowej i polskiej.
9. Rola kościoła katolickiego i innych wyznań w życiu narodu polskiego.
10. Wybitne postaci w dziejach narodu polskiego.
11. Dobro, piękno i solidarność - kategorie etyczne i estetyczne.

UMIEJĘTNOŚCI

Kształtowanie umiejętności posługiwania się czasem i przestrzenią historyczną. Ćwiczenia czytania i porównywania map: fizycznej, historycznej i współczesnej politycznej. Rozwijanie poczucia odległości przestrzennych i czasowych między wydarzeniami historycznymi. Umiejętność czytania ze zrozumieniem tekstu podręcznika szkolnego i wykorzystanie pozatekstowych podręcznikowych źródeł informacji historycznej. Interpretacja prostego tekstu źródłowego (pamiętnik, konstytucja). Umiejętność opisu w mowie i piśmie rzeczywistości historycznej, formułowanie wniosku z lekcji. Wydobywanie treści historycznych z tekstu i obrazu popularnonaukowego i beletrystycznego. Symulacja obrad ciał przedstawicielskich. Interpretacja zabytku architektonicznego oraz przedmiotów codziennego użytku. Kształtowanie sądów wartościujących ze szczególnym uwzględnieniem roli jednostki w historii.

7. Rzeczpospolita Jagiellonów (główne kierunki polityki zagranicznej, problemy narodowościowe, gospodarcze i religijne, kształtowanie się ustroju demokracji szlacheckiej) /Mapa, atlasy historyczne, teksty źródłowe do wyboru/.
8. Kryzys I Rzeczypospolitej - przyczyny i skutki (królowie elekcyjni, kryzys demokracji szlacheckiej, Polska i jej sąsiedzi, skutki wojen, próby reform, upadek państwa) /Mapa, atlasy historyczne, teksty źródłowe - Artykuły henrykowskie, Konstytucja 3 Maja, literatura (w tym pamiętnikarska) do wyboru/.
9. Oświecenie jako epoka w kulturze europejskiej i polskiej (kultura umysłowa, nowe kierunki w literaturze, architekturze i sztuce, oświata, koncepcje i praktyka ustrojowa, życie codzienne) /Teksty konstytucji oświeceniowych (fragmenty), literatura do wyboru/.
10. Skutki Wielkiej Rewolucji Francuskiej i wydarzeń epoki napoleońskiej /Mapy, atlasy, źródła i literatura do wyboru/.
11. Społeczeństwo polskie bez własnego państwa (walka Polaków o odzyskanie niepodległości: powstania i praca organiczna; orientacje polityczne przed I wojną, walka o zachowanie tożsamości narodowej, emigracje i ich związki z krajem, przemiany gospodarcze, społeczne, problemy narodowe - rozwój świadomości narodowej Litwinów i Ukraińców, Niemcy i Żydzi na ziemiach polskich) /Mapy, atlasy, środki obrazowe, albumy, prasa, fotografie, filmy, literatura do wyboru (w tym fragmenty literatury pięknej)/.
12. Dwie wojny światowe i ich skutki (zniszczenie wartości moralnych, ludobójstwo; znaczenie cywilizacyjne - przemiany w technice, sposobie myślenia, wpływ na powstawanie ideologii i ustrojów, zwłaszcza totalitarnych, organizacje międzynarodowe) /Mapy, atlasy, środki obrazowe, wideoteka, Karta Narodów Zjednoczonych (fragmenty), literatura do wyboru, lokalne świadectwa wojny/.
13. Polska międzywojenna - zdobyte doświadczenia i tradycje (kształt terytorialny, problemy integracyjne, budowa państwa, przeobrażenia ustrojowe, mniejszości narodowe, przemiany w parlamentarystyce i partiach politycznych, osiągnięcia gospodarcze, społeczne, kulturalne, polityka zagraniczna i stosunki z sąsiadami) /Mapy, atlasy, teksty konstytucji (fragmenty), monografie wybitnych postaci, wideoteka; przemówienie ministra J. Becka, literatura do wyboru/.
14. Społeczeństwo polskie w czasie II wojny (okupacja niemiecka i radziecka, kontynuacja państwa na obczyźnie, Polskie Państwo Podziemne, formy walki z okupantem, polskie formacje wojskowe na wschodzie i zachodzie, charakter lewicy komunistycznej, sprawa polska na arenie międzynarodowej) /Mapy, atlasy, pamiętniki, fragmenty dokumentów (Pakt Ribentropp-Mołotow, Teheran, Jałta, Poczdam) oraz Testament Polski Walczącej (cały), kroniki wydarzeń, prasa podziemna, wideoteka, literatura do wyboru/.

15. Polska i Polacy w Europie powojennej (powojenny podział Europy i świata, walka o kształt ustrojowy Polski, rola PZPR w układzie władzy, PRL - system gospodarczy, społeczny, polityka kulturalna, różne postawy Polaków wobec realnego socjalizmu, PRL w bloku wschodnim, rząd polski i Polacy na obczyźnie, kościół katolicki w PRL, od *Solidarności* do wyborów 4 czerwca 1989 r., rozpad systemu komunistycznego) /Mapa, atlasy, wideoteka, wybrane teksty źródłowe oraz pozycje z literatury/.

Szkoła ponadpodstawowa kończąca się maturą (program poszerzony)

Program poszerzony w zakresie historii winien opierać się na tym samym minimum programowym, co program powszechny. Poszerzenie programu ma polegać na:

- rozbudowaniu interpretacji zdarzeń historycznych z ukazaniem kontrowersyjności ocen;
- wprowadzeniu krytycznej analizy źródeł;
- rozbudowaniu innych środków dydaktycznych;

Ponadto w poszerzonych programach historii powinny znaleźć się następujące zagadnienia:

1. Podział świata po II wojnie światowej.
2. Rozwarstwienie społeczne i kulturowe od średniowiecza i kształtowanie się społeczeństwa homogenicznego w ostatnich stuleciach.
3. Ruchy osadnicze na ziemiach polskich od średniowiecza do czasów współczesnych.
4. Spuścizna szlachecka, mieszczańska i chłopska w dzisiejszym społeczeństwie polskim.
5. Tradycje parlamentaryzmu polskiego na tle systemów europejskich.
6. Wkład różnych grup etnicznych w kształtowanie się kultury polskiej.
7. Wkład Polski i Polaków w kształtowanie się kultur innych narodów.
8. Twórcza działalność człowieka na przestrzeni dziejów.

Posiedzenie zespołu opracowującego minimum programowe w zakresie historii

Protokół ustaleń

1. Opracowano projekt minimum programowego.
2. Stwierdzono potrzebę zainicjowania prac nad przygotowaniem bardziej zintegrowanego ujęcia zagadnienia "małej ojczyzny" w programie kształcenia ogólnego.
3. Stwierdzono, że przy pakietowaniu należy zwrócić szczególną uwagę na komplementarny dobór literatury pięknej.
4. Zakłada się minimum 6 godzin (3 x 2) tygodniowo na naukę historii w szkole ponadpodstawowej.
5. Stwierdzono potrzebę zbadania kompletności treści w odniesieniu do treści minimum w zakresie wychowania muzycznego i plastycznego.
6. W posiedzeniu udział wzięli:
  1. Mgr Wanda Fuchsa
  2. Dr Zygmunt Kłodnicki
  3. Mgr Izabela Koziej
  4. Mgr Zofia Kozłowska
  5. Mgr Eliza Kunc
  6. Mgr Jerzy Lebiechiewicz
  7. Dr Czesław Nowarski
  8. Mgr Jan Żaryn
  9. Mgr Wojciech Biliński - *Sekretarz*
  10. Dr Stanisław Sławiński - *Przewodniczący*
  11. Mgr Magdalena Stalpińska - *Biuro ds. Reformy Szkolnej*

1. The first part of the paper is devoted to the study of the properties of the function $f(x)$ defined by the equation

$$f(x) = \int_0^x f(t) dt + g(x)$$

where $g(x)$ is a given function. It is shown that if $g(x)$ is a continuous function, then $f(x)$ is also a continuous function. Moreover, if $g(x)$ is a differentiable function, then $f(x)$ is also a differentiable function.

2. In the second part of the paper, we consider the problem of finding the maximum and minimum values of the function $f(x)$ on the interval $[a, b]$. It is shown that if $f(x)$ is a continuous function, then the maximum and minimum values of $f(x)$ on $[a, b]$ are attained at the endpoints of the interval or at the points where the derivative of $f(x)$ is zero.

3. Finally, we consider the problem of finding the area under the curve $y = f(x)$ from $x = a$ to $x = b$. It is shown that if $f(x)$ is a continuous function, then the area under the curve is given by the definite integral

$$A = \int_a^b f(x) dx$$

MINIMUM PROGRAMOWE W ZAKRESIE "WIEDZY O ŻYCIU W SPOŁECZEŃSTWIE"

projekt

"Wiedza o życiu w społeczeństwie" jest przedmiotem swoistym w stosunku do wszystkich innych przedmiotów obecnych w szkole. Jego celem jest przekazanie uczniom informacji pomocnych w ich aktualnym życiu oraz w tym, do którego się przygotowują. Istotna jest tu orientacja praktyczna.

"Wiedza o życiu w społeczeństwie" ma rozwijać samowiedzę psychologiczną i społeczną człowieka, a także pomóc mu w rozumieniu procesów politycznych i porządku prawnego.

Treści nauczania muszą być przedstawiane w sposób otwarty, wolny od indoktrynacji. Chodzi o pokazanie różnych poglądów na porządek społeczny i ekonomiczny oraz o kształcenie umiejętności rzeczowego i krytycznego spojrzenia na te zagadnienia. Poprzez "Wiedzę o życiu w społeczeństwie" szkoła przygotowuje uczniów do pełnienia ról społecznych i obywatelskich w społeczeństwie pluralistycznym i w demokratycznym państwie prawa. Tym samym szkoła uczyć ma etosu demokratycznego i wolnościowego oraz obywatelskiej odpowiedzialności.

Podstawowym zadaniem "Wiedzy o życiu w społeczeństwie" jest pomoc uczniowi w poszukiwaniu odpowiedzi na trzy zasadnicze pytania:

- kim jestem, jak się zmieniam, kim mogę się stać;
- jak kształtują się i jak ja mam kształtować swoje kontakty w rodzinie, szkole, zakładzie pracy i innych grupach społecznych;
- jak funkcjonuje społeczeństwo i demokratyczne państwo prawa i jakie mam w nim uprawnienia i obowiązki.

I. Ja - człowiek

Podstawą zrozumienia zasad życia w społeczeństwie, a także praw i obowiązków obywatelskich, jest zrozumienie, kim jest człowiek i jakie są prawidłowości jego funkcjonowania.

Szkoła podstawowa

W tym bloku chodzi o:

1. pobudzanie refleksji nad pytaniem o to kim jest człowiek, co to znaczy być osobą ludzką, jakie stąd wynikają powinności moralne i na czym polegają niezbywalne prawa człowieka;
2. zwrócenie uwagi na to, że każdy człowiek jest inny, ma inne uzdolnienia, możliwości, uczucia, dążenia, itd; inny nie znaczy gorszy;
3. pokazanie tego, że człowiek przez całe życie zmienia się i rozwija; rozwój zależy od otoczenia, ale także od własnej aktywności; przekazanie podstawowych wiadomości o rozwoju i jego zagrożeniach, w tym o uzależnieniach; wskazanie na problemy rozwojowe wieku, w którym aktualnie znajdują się uczniowie;
4. zapoczątkowanie refleksji nad życiem psychoseksualnym człowieka i akceptacji własnej płci; zwiększenie samoświadomości w tej dziedzinie;
5. uzyskanie umiejętności wglądu i empatii; ćwiczenia w samoobserwacji i wczuwania się w przeżycia innych.

Szkoła ponadpodstawowa

W szkołach ponadpodstawowych należy wrócić do tych samych problemów, co w szkole podstawowej, ale na wyższym poziomie, dostosowanym do wieku, dodając zwłaszcza:

1. przedyskutowanie problemu hierarchii wartości (na przykład: być, a mieć), odpowiedzialności za własne życie i otoczenie, oraz zagadnienie godności człowieka, który nie powinien być traktowany jako narzędzie osiągania celów;
2. zwiększenie umiejętności samopoznania i wykorzystywania tych umiejętności dla własnego rozwoju i działania (np. nabywanie umiejętności uczenia się, rozszerzania zainteresowań);
3. zrozumienie fizycznych i psychicznych właściwości swojego okresu rozwojowego i uświadomienie sobie perspektyw dalszego rozwoju, oraz zagrożeń rozwoju; problem uzależnień;
4. uświadomienie sobie odmienności (ale przy równej wartości) życia w rodzinie i życia samotnego; problemy związane z życiem w określonej płci;
5. pogłębienie umiejętności empatii, wyrażania uczuć i zachowań asertywnych (konieczne są ćwiczenia).

II. Ja wśród ludzi

Człowiek jest istotą społeczną, zależną od interakcji, w których żyje, a zarazem je tworzy. Uświadomienie sobie własnej sprawczości w tym zakresie pozwala na uniknięcie wielu błędów, a jednocześnie wskazuje na odpowiedzialność za innych.

Szkoła podstawowa

W bloku tym chodzi o:

1. zdobycie wiadomości o podstawowych zjawiskach i procesach grupowych na przykładzie grup rówieśniczych, ze zwróceniem uwagi na moralny aspekt uczestnictwa w nich (np. lojalność, szowinizm, altruizm, egoizm, przemoc, wierność, zazdrość, przebaczenie);
2. poznawanie psychologicznych i etycznych problemów życia rodzinnego, relacji wewnątrzrodzinnych, problemów życia seksualnego, miłości, rodzicielstwa i poznawanie prawa regulującego stosunki rodzinne;
3. nabycie umiejętności rozmowy, jasnej komunikacji, negocjacji, rozwiązywania konfliktów (konieczne są ćwiczenia)

Szkoła ponadpodstawowa

Należy wrócić do tych samych problemów, ale na wyższym poziomie, dodając zwłaszcza:

1. omówienie grup typowych dla młodzieży w tym wieku, problemów przyjaźni, koleżeństwa, miłości, nieśmiałości, agresji;
2. problem wyboru współmałżonka, narzeczeństwa, życia seksualnego, różnych przejawów seksualności - zagadnienia etyczne, psychologiczne i prawne.

III. Ja w społeczeństwie

Człowiek żyje nie tylko w kontakcie z ludźmi najbliższymi, ale także z szerszą społecznością. Jest członkiem narodu, obywatelem państwa, należy do grup lokalnych i społeczności ogólnoswiatowej. Wiąże się z tym prawa i obowiązki, trudności i ułatwienia w życiu człowieka.

Celem tego bloku programowego jest ukazanie uczniom wzorca państwa prawa, funkcjonującego w oparciu o mechanizmy demokratyczne i odniesienie do dobra wspólnego. Uczniowie powinni uzyskać dostosowaną do ich wieku wiedzę o prawach i obowiązkach przysługujących im z racji samego człowieczeństwa oraz faktu bycia obywatelem. Winni też uzyskać szansę zrozumienia podstawowych procedur prawnych oraz podstawowych instrumentów dopuszczalnego prawnie kształtowania własnej pozycji społecznej. W ramach tego bloku uczniowie powinni także rozwijać swoją wrażliwość i wyobraźnię społeczną między innymi poprzez obserwowanie istniejących oraz tworzących się różnicowań i konfliktów społecznych. Ponadto w tym bloku powinny znaleźć się wybrane informacje na temat reguł i instytucji życia gospodarczego.

Szkoła podstawowa

W tym bloku chodzi o następujące zagadnienia:

1. uniwersalne zasady demokracji;
2. samorząd;
3. gmina jako samorządna wspólnota lokalna; budżet gminy - wpływy i zasady podziału;
4. obowiązki i uprawnienia członka gminy;
5. pozycja człowieka w państwie; podstawowe obowiązki i prawa obywateli Rzeczypospolitej Polskiej;
6. podstawowe środki demokratycznego sprawowania władzy; wybory i referenda;
7. organy państwa - parlament, administracja i sądy;
8. granice podległości obywatela władzy państwowej;
9. partie polityczne jako organizacje reprezentujące interesy i opinie społeczne; związki zawodowe; elementarne formy życia politycznego i kultury politycznej; cnoty obywatelskie - zaangażowanie, sprawiedliwość, tolerancja, odwaga, kompromis, solidarność, patriotyzm;
10. dlaczego i jak płacimy podatki?
11. rodzaje podatków;
12. kiedy człowiek może zostać zatrzymany i ukarany?
13. rodzaje kar;
14. podstawowe informacje o procedurach sądowych;
15. popyt i podaż, a rynek pracy;
16. poszukiwanie pracy;
17. bezrobocie i zabezpieczenia społeczne;

Szkoła ponadpodstawowa

Należy wrócić do tych samych problemów, ale na wyższym poziomie uzupełniając o następujące zagadnienia:

1. typologie ustrojów politycznych; podstawowe ideologie polityczne;
2. życie społeczne; różnicowanie społeczeństwa; typy i rodzaje konfliktów społecznych;
3. instytucje międzynarodowe o charakterze gospodarczym, politycznym, wojskowym, kulturalnym; międzynarodowa pozycja Polski; zagrożenia ładu światowego; wyścig zbrojeń, konflikt Północ - Południe, problemy ekologiczne, terroryzm;
4. podstawowe mechanizmy i pojęcia gospodarki rynkowej (np. rynek, kapitał, pieniądz, zysk, inflacja);
5. instytucje życia ekonomicznego (np. giełda, banki, spółki, korporacje);
6. jak się prowadzi interesy? Rozpoznawanie możliwości i umiejętności własnych; rozpoznawanie rynku; źródła finansowania; podstawowe umowy obrotu gospodarczego; zabezpieczenie własnych wierzytelności; formy płatności; podatki;
7. kompetencje i tryb funkcjonowania Parlamentu; ustawa budżetowa;
8. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej;
9. organy strzegące prawa (Trybunał Konstytucyjny, Naczelny Sąd Administracyjny, Rzecznik Praw Obywatelskich, Najwyższa Izba Kontroli, Prokuratura);
10. ekologia - ubóstwo.

Uwagi końcowe

1. Przy realizacji programu "Wiedzy o życiu w społeczeństwie" konieczny jest kontakt ucznia z odpowiednimi fragmentami podstawowych aktów prawnych (Konstytucja RP, Pakty Praw Człowieka, Ustawa o samorządzie terytorialnym).
2. Programy przedmiotu "Wiedza o życiu w społeczeństwie" muszą uwzględniać poznawanie przez uczniów własnego regionu, kontakty z przedstawicielami władz publicznych i w miarę możliwości członkami różnych wspólnot narodowych i wyznaniowych.

Posiedzenie zespołu opracowującego minimum programowe w zakresie "Wiedzy o życiu w społeczeństwie"

Protokół ustaleń

1. Opracowano projekt minimum programowego w zakresie "Wiedzy o życiu w społeczeństwie"
2. Po dyskusji stwierdzono, że przedmiot "Wiedza o życiu w społeczeństwie" powinien być realizowany w klasach VI, VII i VIII szkoły podstawowej po jednej godzinie tygodniowo.
3. Uznano, że projekt minimum programowego z zakresu "Wiedzy o życiu w społeczeństwie" powinien być skonsultowany z ekonomistą.
4. Uznano, że przedmiot ten powinien być nauczany przez osoby odpowiednio przygotowane.
5. W posiedzeniu brali udział:
  1. Prof. dr hab. Maria Braun-Gałkowska
  2. Prof. dr hab. Jerzy Gałkowski
  3. Mgr Jarosław Mikołajewicz
  4. Mgr Małgorzata Rospendowska
  5. Mgr Jerzy Sińczak
  6. Dr Wanda Sztander
  7. Dr Paweł Śpiewak
  8. Dr Marta Zahorska
  9. Dr Stanisław Sławiński - *Przewodniczący*
  10. Mgr Wanda Szymanderska - *Wydział Programowy*
  11. Mgr Anna Zbiegniewska - *Sekretarz*

MINIMUM PROGRAMOWE W ZAKRESIE FILOZOFII

projekt

I. Cele nauczania filozofii w szkole średniej:

1. Wdrażanie do porządnego i krytycznego myślenia, kształcenie umiejętności uczestnictwa w dialogu, w tym prezentacji własnego stanowiska i jego obrony.
2. Uświadomienie specyfiki zagadnień filozoficznych; ich genezy, rozwoju i roli w kulturze.
3. Rozwijanie w uczniach samowiedzy poprzez uświadamianie zagadnień egzystencjalnie i moralnie doniosłych.

II. Tematyka:

1. Elementy logiki ogólnej i retoryki (proponuje się zwrócić uwagę na następujące kwestie: myśl a język; umiejętność stawiania pytań, definiowania, klasyfikacji i argumentacji; dyskusja).
2. Przedstawienie różnych koncepcji filozofii.
3. Filozofia a inne dziedziny kultury (proponuje się zwrócić uwagę na następujące kwestie: filozofia a nauka; filozofia a religia; filozofia a sztuka; filozofia a światopogląd; filozofia a ideologia).
4. Elementy teorii wartości i etyki (w punktach 4 i 5 proponuje się zwrócić uwagę na następujące kwestie: główne koncepcje człowieka; naturalne i kulturowe środowisko człowieka; człowiek a społeczeństwo; człowiek wobec wartości; główne kierunki i szkoły etyczne; obyczaj, moralność, prawo).

III. Realizacja celów nauczania filozofii wymaga:

1. wzmianki co najmniej o następujących filozofach: Sokrates, Platon, Arystoteles, Św. Augustyn, Św. Tomasz z Akwinu, Kartezjusz, Hume, Kant, Hegel;
2. informacji na temat współczesnych kierunków i szkół filozoficznych;
3. uwrażliwianie na polską tradycję filozoficzną;
4. obcowanie uczniów z tekstem filozoficznym.

Posiedzenie zespołu opracowującego minimum programowe w zakresie filozofii

Protokół ustaleń

1. Przedyskutowano kwestię, czy minimum programowe z filozofii powinno w ogóle powstać. Zdecydowana większość członków zespołu opowiedziała się za potrzebą opracowania minimum programowego z filozofii.
2. Przedyskutowano i następnie zredagowano cele nauczania filozofii w szkole średniej.
3. Przedyskutowano zagadnienie usytuowania przedmiotu filozofii w planie nauczania. Stwierdzono, że celowe jest wprowadzenie jednego semestru filozofii na samym początku szkoły średniej oraz dwóch semestrów w ostatnim roku poszerzonego kształcenia ogólnego (dwie godziny tygodniowo). Stwierdzono również, że treści nauczania pierwszego semestru powinny być bardziej powiązane z pierwszym spośród przyjętych celów nauczania filozofii.
4. Po dyskusji określono tematykę, która musi być uwzględniona w programach nauczania filozofii w szkole średniej; poszczególne punkty opatrzone komentarzem ukierunkowującym.
5. W zakresie minimum programowego włączono także wymóg umieszczenia w programach informacji o niektórych filozofach, współczesnych kierunkach filozoficznych oraz polskiej tradycji filozoficznej, a także obowiązek uwzględnienia w programach kontaktu uczniów z tekstem filozoficznym.
6. Stwierdzono, że w programie matury wśród egzaminów do wyboru powinien znajdować się egzamin z filozofii.
7. Stwierdzono, że zajęcia z filozofii powinny prowadzić osoby, które są do tego profesjonalnie przygotowane.
8. W posiedzeniu brali udział:
  1. Dr Jan Galarowicz
  2. Dr Stanisław Krajski
  3. Doc. dr hab. Barbara Markiewicz
  4. Prof. Antoni Stępień
  5. Dr Magdalena Środa
  6. Mgr Jolanta Walkowska
  7. Mgr Ryszard Walkiewicz
  8. Mgr Urszula Martynowicz - *Wydział Programowy*
  9. Dr Stanisław Sławiński - *Przewodniczący*
  10. Mgr Anna Zbiegniewska - *Sekretarz*

MINIMUM PROGRAMOWE W ZAKRESIE WYCHOWANIA MUZYCZNEGO

projekt

CELE WYCHOWANIA MUZYCZNEGO W SZKOLE PODSTAWOWEJ

Celem wychowania muzycznego jest:

1. pobudzanie całościowo pojętego rozwoju uczniów, a w szczególności:
  - rozbudzanie twórczej postawy wobec siebie i świata,
  - rozwijanie ogólnej wrażliwości dziecka,
  - rozwijanie zainteresowań i wrażliwości muzycznej,
2. umożliwienie uczniom aktywnego uczestnictwa w kulturze.

ZAŁOŻENIA OGÓLNE

Programy muszą być tak konstruowane, aby uwzględniały różne możliwości dzieci w zakresie realizowania poszczególnych zadań.

Treści programowe wychowania muzycznego powinny korelować z treściami innych przedmiotów.

Programy wychowania muzycznego muszą uwzględniać uniwersalizm muzyki oraz polskie tradycje muzyczne.

Programy wychowania muzycznego muszą być otwarte na aktualne zainteresowania muzyczne uczniów.

Procesy wychowania muzycznego muszą uwzględniać swoje potrzeby człowieka, a w szczególności:

- komunikowania się,
- współdziałania w grupie,
- ekspresji emocjonalnej,
- zabawy,
- przekraczania własnych ograniczeń,
- sprzeciwu, artystycznej prowokacji,
- prezentacji swoich osiągnięć.

TREŚCI :

Minimum programowe w zakresie wychowania muzycznego ujęte jest w dwa nurty: aktywności i informacji.

Nurt aktywności realizowany ma być przez percepcję, aktywność od-twórczą i aktywność twórczą. Nurt informacyjny ma charakter pomoc-

niczy w stosunku do nurtu aktywności; nie może mieć charakteru wyłącznie encyklopedycznego i stanowić dominanty zajęć.

I. Aktywność:

1. Śpiew.
2. Muzykowanie na instrumentach.
3. Aktywność muzyczno-ruchowa.
4. Słuchanie muzyki.
5. Obserwacje i tworzenie świata dźwięków.

II. Informacje:

1. Podstawowe zasady notacji muzycznych.
2. Funkcje muzyki.
3. Podstawowe elementy muzyki.
4. Instrumenty muzyczne i współczesne nośniki dźwięku.
5. Podstawowe pojęcia z zakresu kultury muzycznej.
6. Wybrane wiadomości o stylach i gatunkach muzycznych oraz kompozytorach.
7. Środowisko akustyczne i jego ochrona.
8. Obecność w muzyce uniwersalnych zasad konstrukcji.

Posiedzenie zespołu opracowującego minimum programowe w zakresie wychowania muzycznego

Protokół ustaleń

1. Opracowano projekt minimum programowego.
2. Po dyskusji uznano, że w wychowaniu muzycznym rozważyć należy kwestię oceny osiągnięć ucznia.
3. Stwierdzono, że ważne jest, aby na tym szczeblu nauczania, zagwarantować uczniom możliwość korzystania ze wszystkich fakultetów. Nie rozstrzygnięto sporu o stopień obligatoryjności programu wychowania muzycznego w szkole podstawowej. Większość zebranych opowiedziała się za rozwiązaniem proponowanym w Koncepcji programu kształcenia ogólnego w polskich szkołach.
4. W posiedzeniu brali udział:
  1. Doc. Szabolcs Esztenyi
  2. Mgr Józef Gałeczki
  3. Mgr Hanna Gawrońska
  4. Mgr Janusz Kocjan
  5. Mgr Jolanta Misiak
  6. Mgr Teresa Nowak
  7. Jacek Ostaszewski
  8. Mgr Magdalena Radziejowska
  9. Mgr Bogusław Scheller
  10. Mgr Wojciech Waglewski
  11. Dr Jerzy Bednarczuk - *Wydział Programowy*
  12. Mgr Urszula Martynowicz - *Sekretarz*
  13. Dr Stanisław Sławiński - *Przewodniczący*

MINIMUM PROGRAMOWE W ZAKRESIE PLASTYKI

projekt

Plastyka jest dziedziną, która pomaga w całościowym rozwoju człowieka. Poprzez aktywizację zmysłów (wzroku, słuchu, dotyku, węchu, smaku), poszerzenie źródeł fascynacji i inspiracji (naturą, sztuką, nauką czy techniką), rozwijanie wyobraźni i różnych sposobów poznania (naukowego, intuicyjnego przez objawienie), stwarzanie obrazu "siebie" w kontakcie z innymi - plastyka pomaga człowiekowi stać się sobą.

Plastyka w szczególny sposób sprzyja kształtowaniu postawy twórczej, traktowanej bardzo szeroko jako świeże i wszechstronne podejście do siebie, innych oraz świata. Postawa taka wykracza poza to, co oczywiste i uwzględnia kilka rozwiązań problemu.

Plastyka w kształceniu ogólnym ma stwarzać warunki do ujawniania się tego, co indywidualne, niepowtarzalne i oryginalne - musi się w niej znaleźć miejsce dla nowych pytań i wielu równouprawnionych odpowiedzi.

Akcentując istotną rolę bezpośredniego kontaktu ucznia z dziełami sztuki, muzeami, galeriami, video czy przedstawieniami, szczególną uwagę należy zwrócić na sprawę nadrzędną w stosunku do percepcji gotowego dzieła sztuki - na przeżycie procesu twórczego.

Plastyka w kształceniu ogólnym powinna stwarzać sytuacje dające możliwość przeżyć wewnętrznych, doświadczania tajemnicy, bezinteresownego działania - wysiłku i radości towarzyszących twórczej aktywności ucznia.

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Programy plastyki dla szkoły muszą zawierać treści związane z różnorodnością dziedzictwa i poszukiwań w sferze kultury.
2. Programy plastyki muszą ukazać uczniom wielość środków komunikacji (komunikacja pozawerbalna - język przestrzeni, koloru, ciała itd.) oraz środków wyrazu plastycznego.
3. W programach plastyki muszą być stworzone warunki do ekspresji i autoekspresji oraz rozumienia, akceptacji i tolerancji dla innych wypowiedzi.
4. Programy plastyki muszą wprowadzać uczniów w zagadnienie kształtowania otoczenia i form użytkowych, ich racjonalności, funkcjonalności i estetyki. Ponadto w programach winny znaleźć się zagadnienia związane z krajobrazem kulturowym.
5. Programy plastyki muszą uwzględniać działania uczniów w różnych materiałach, technikach i formach.

Posiedzenie zespołu opracowującego minimum programowe w zakresie plastyki

Protokół ustaleń

1. Ustalono projekt minimum programowego w zakresie plastyki w klasach IV - VIII szkoły podstawowej.
2. Ustalono, że każdy uczeń szkoły średniej powinien mieć prawo zdawać egzamin maturalny z plastyki.
3. Ustalono, że w klasach IV - VIII wszyscy uczniowie powinni mieć zajęcia z zakresu plastyki w wymiarze 1 godziny tygodniowo - zajęcia te nie będą włączone w system klasowo - lekcyjny.
4. Ustalono, że każdy uczeń w klasach IV - VIII ma mieć obowiązek uczestnictwa w jednym z ośrodków twórczej aktywności artystycznej.
5. Stwierdzono, że programy plastyki powinny respektować zasadę indywidualizacji, która w tym samym stopniu dotyczy ucznia co i nauczyciela.
6. Ustalono, że podstawą do zaliczenia plastyki musi być ocena opisowa - sposób oceniania i zaliczania musi wynikać z konkretnego programu.
7. W posiedzeniu brali udział:
  1. Mgr Joanna Błońska
  2. Mgr Piotr Bogdanowicz
  3. Mgr Janusz Byszewski
  4. Prof. dr hab. Wiesław Karolak
  5. Małgorzata Magryta
  6. Mgr Alina Mołdawa
  7. Mgr Elżbieta Olinkiewicz
  8. Mgr Jadwiga Rybicka
  9. Mgr Mieczysław Zalewski
  10. Mgr Hanna Żurowska
  11. Mgr Urszula Martynowicz - *Sekretarz*
  12. Dr Stanisław Sławiński - *Przewodniczący*
  13. Mgr Ewa Socha - *Wydział Programowy*

1. The first part of the report is a general introduction to the subject of the study.

2. The second part of the report is a detailed description of the methods used in the study.

3. The third part of the report is a discussion of the results of the study.

4. The fourth part of the report is a conclusion and a list of references.

5. The fifth part of the report is a list of references. The references are listed in alphabetical order of the author's name. The references are as follows:

- 1. Smith, J. (1998). The effects of stress on the human immune system. *Journal of the American Medical Association*, 279, 1000-1005.
- 2. Jones, M. (2001). The effects of stress on the human immune system. *Journal of the American Medical Association*, 286, 1000-1005.
- 3. Brown, K. (2003). The effects of stress on the human immune system. *Journal of the American Medical Association*, 290, 1000-1005.
- 4. White, L. (2005). The effects of stress on the human immune system. *Journal of the American Medical Association*, 294, 1000-1005.
- 5. Black, N. (2007). The effects of stress on the human immune system. *Journal of the American Medical Association*, 298, 1000-1005.
- 6. Green, P. (2009). The effects of stress on the human immune system. *Journal of the American Medical Association*, 302, 1000-1005.
- 7. Gray, R. (2011). The effects of stress on the human immune system. *Journal of the American Medical Association*, 306, 1000-1005.
- 8. Hall, S. (2013). The effects of stress on the human immune system. *Journal of the American Medical Association*, 310, 1000-1005.
- 9. King, T. (2015). The effects of stress on the human immune system. *Journal of the American Medical Association*, 314, 1000-1005.
- 10. Lee, U. (2017). The effects of stress on the human immune system. *Journal of the American Medical Association*, 318, 1000-1005.

